

1. Створення Ліги Націй.
2. Мирні договори з союзниками Німеччини.
3. Вашингтонська конференція.
4. Сильні і слабкі сторони Версальської системи.

Література:

1. Полянський П.Б. Всесвітня історія. 1914 – 1939: Підруч. для 10-го загальноосвіт. навч. закл. / П.Б.Полянський. – К.: Генеза, 2010. – с. 39 – 54
2. Ладиченко Т.В. Всесвітня історія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: профіл. рівень / Т.В.Ладиченко, С.О.Осмоловський. – К.: Генеза, 2010. – с.141 – 142, 150 - 161

1. Створення Ліги Націй.

Перші 26 з 400 статей Версальського договору започатковували Лігу Націй. Її створення В.Вільсон вважав попередньою умовою ведення переговорів. Він зображував Лігу Націй як єдиного гаранта майбутнього миру й розглядав її як інструмент посилення міжнародного впливу США. Звичайно, його пропозиції напштовхувались на заперечення. З великими складнощами вдалось узгодити компромісний проект Ліги Націй. За статутом Ліги Націй, який був складовою Версальського договору і який підписали 44 держави, її засновниками вважались країни, що брали участь у війні на боці Антанти (31), а також новоутворені держави (13). Місцем розташуванням організації стала Женева.

Мета і принципи діяльності Ліги Націй:

- підтримка миру та запобігання міжнародним конфліктам;
- відмова від війни як засобу вирішення міжнародних суперечок;
- застосування політичних та економічних санкцій проти агресорів (механізм запобігання міжнародним кризам).

Основні органи Ліги Націй:

- **Асамблея** (збори представників країн-членів);
- **Рада** (4 постійні члени – Велика Британія, Франція, Італія, Японія; 4 тимчасові члени – змінювались щорічно);
- **Секретаріат** (на чолі з Генеральним секретарем).

Але без економічної і військової міці Ліга Націй виявилась надто слабкою. Протягом 20-30-х рр. представники 42 держав щороку збирались на Асамблеї, але Ліга Націй не змогла захистити світ від нової агресії. **Ліга Націй формально проіснувала до квітня 1946 року, хоча фактично припинила діяльність у 1939 році, напередодні Другої світової війни.**

2. Мирні договори з союзниками Німеччини.

На Паризькій конференції було вироблено мирні договори з союзниками Німеччини.

За Сен-Жерменським договором з Австрією від 10 вересня 1919 р. Австро-Угорська монархія припинила існування. Частина Південного Тіролю перейшла до Італії; Чехія і Моравія стали частинами Чехословаччини; Буковина передавалась Румунії (незважаючи на рішення Народного віча 3 листопада 1918 р. про возз'єднання з Україною). Австрії дозволялось мати 30-тисячну армію, флот її переходив до союзників. Заборонялось об'єднання Австрії та Німеччини.

27 листопада 1919 р. – мирний договір з Болгарією у Нейї, частина її території відійшла до Югославії та Румунії. Чисельність армії обмежувалась 20 тис. чоловік.

4 червня 1920 р. у Великому Тріанонському палаці у Версалі укладено мирний договір з Угорщиною, за яким Хорватія, Бачка та західна частина Банату передавались Югославії; Трансильванія та східна частина Банату – Румунії; Словаччина та Закарпатська Україна – Чехо-Словаччині. Угорщина могла мати армію не більше ніж 33 тис. чол., вона мала сплачувати репарації переможцям.

10 серпня 1920 р. підписано Севрський договір з Туреччиною, який оформлював розподіл Турецької імперії, що втрачала близько 80% своїх володінь (Палестину, Трансіорданію, Іран, Сирію, Ливан та інші території). Чорноморські протоки контролювались країнами Антанти. Протоки роззброювались, а будь-які нечорноморські держави могли проводити крізь них свої військові кораблі. Туреччину, яку обмежували частина півострова Мала Азія та смужка Європейської території з Константинополем, було зведено до стану колоніальної залежності.

3. Вашингтонська конференція.

12 листопада 1921 – 6 лютого 1922 р. – Вашингтонська конференція. Учасники – представники США, Великобританії, Китаю, Японії, Франції, Італії, Нідерландів, Бельгії, Португалії, британських домініонів та Індії. Завдяки Вашингтонській конференції США домоглися від Великої Британії визнання їх рівності у військово – морських озброєннях.

Для вирішення економічних та фінансових питань скликано міжнародну конференцію у Генуї (Італія), вона тривала з 10 квітня по 19 травня 1922 р. Брала участь в ній 29 держав. Офіційна мета – пошук засобів економічного відродження Центральної та Східної Європи. Переважало «російське питання». Від Радянської Росії домагались визнання боргів царського і Тимчасового урядів, повернення націоналізованих підприємств, ліквідації монополії зовнішньої торгівлі. Радянський уряд погоджувався сплатити борги, якщо західні країни повернуть збитки від інтервенції, нададуть економічну допомогу. Збитки від інтервенції – 39 млрд. золотих карбованців, борги – 18 496 млн. Це не влаштувало західні країни і конференція припинила свою діяльність.

Відчували себе в Генуї в якості ізгоїв, **РРФСР та Німеччина в Рапалло 16 квітня 1922 р. уклали сепаратний договір** про відновлення дипломатичних відносин, взаємну відмову від претензій, встановлення торговельно-економічних зв'язків. Договір підписали Г.Чичерін та В.Ратенау. Особливістю відносин було військове співробітництво. Німецькі заводи в Росії виробляли гармати, снаряди, літаки, танки, проводились експерименти у галузі розробки хімічної зброї. Росія і Німеччина забезпечили собі вигідні умови подальшого співробітництва.

В кінці 1922 – на початку 1923рр. загострились протиріччя між Німеччиною та країнами – переможницями. Через невиплату репарацій у січні 1923 р. Франція та Бельгія окупували Рурський басейн та Рейнську область. Францію не підтримали.

Лондонська конференція (серпень 1924 р.) ухвалила «план Дауеса» (автор плану – американський банкір Чарльз Дауес). Згідно нього, Франція евакуйовувала війська з Рурської області, Німеччина щороку сплачувала репарації (з 1 млрд. марок у 1924 р. до 2,5 млрд. у 1928 – 1929 рр.) **План Дауеса готував ґрунт для реваншизму і нацизму в Німеччині, сприяв її експансії на схід, ставив економіку країни у залежність від іноземного, в першу чергу, американського капіталу.** Німеччина отримала 800 млн. марок у вигляді позики від США.

У наступні роки, з розвитком економіки Німеччини та посилення її впливу, уряд країни почав вимагати перегляду умов плану Дауеса.

У 1929 р. прийнято другий репараційний план для Німеччини – «план Юнга» (О.Юнг – американський підприємець). Його було затверджено **20 січня 1930 р. на конференції в Гаазі.** Розмір щорічних виплат зменшено і визначено у розмірі 2 млрд. марок на найближчі 37 років. Всі форми та види контролю над Німеччиною, її господарством, фінансами скасувались. Для отримання і розподілу репарацій створено Банк міжнародних розрахунків, його головна функція – фінансування військової та важкої промисловості Німеччини. Прийнято рішення про достроковий вивід союзних військ з Рейнської області.

Гаагську конференцію скликано за рішенням Генуезької конференції 1922 р. Обговорювалось питання про націоналізацію іноземної власності, яку здійснили більшовики в Росії, борги царського та Тимчасового урядів, можливість надання кредитів Росії. Конференція закінчилась, так і не прийнявши рішення.

З 20 листопада 1922 р. по 24 липня 1923 р. тривала Лозаннська конференція, яка розглядала питання чорноморських проток. В ній брали участь Велика Британія, Франція, Італія, Японія, Греція, Румунія, Югославія, Туреччина і США (як спостерігач). Запрошувались російсько-українсько-грузинська та болгарська делегації. Закріплено пропозицію про вільне проходження протоками військових суден під будь-яким прапором як у мирний, так і у воєнний час.

Для вирішення німецько-французьких протиріч скликано Локарнську конференцію (5-16 жовтня 1925 р.) Брали участь представники Великої Британії, Франції, Німеччини, Італії, Бельгії, Польщі, Чехословаччини. **Заборона використання хімічної та бактеріологічної зброї – Женевський протокол.** Підписано Рейнський гарантійний пакет, що забезпечував недоторканість кордонів між Францією, Бельгією та Німеччиною (це не поширювалось на кордони Німеччини з Чехословаччиною та Польщею). У 1926 р. Німеччину прийняли до Ліги Націй.

13 жовтня 1925 р. між Німеччиною та Радянським Союзом укладено торговий договір. 24 квітня 1926 р. договір про нейтралітет і ненапад.

1928 р. – пакт А.Бріана (міністр закордонних справ Франції) – Ф.Келлога (державний секретар США). Відмова від війни як засобу міжнародної політики. Підписало 69 держав.

4. Сильні і слабкі сторони Версальської системи.

Загалом договори мали суперечливий характер і містили умови та причини майбутніх конфліктів.

Версальська система договорів не усунула протиріч між провідними державами світу, вона лише тимчасово їх послабила. Повернення до довоєнного співвідношення сил було неможливо. Скінчили існування найбільші імперії. Росія була зайнята внутрішньополітичними проблемами. Німеччину охопили революційні процеси і вона втратила довоєнний статус Великої держави, як і Росія. На міжнародну арену в ролі претендента на світове панування виходять США. Виникли гострі суперечності між Францією та Великою Британією і США. Посилились протиріччя між метрополіями та колоніями, які перейшли з одних рук до інших. Були протиріччя між новоствореними державами Європи, кордони яких складались без урахування інтересів деяких народів. Слід зазначити, що:

- 1) посилились протиріччя між Англією та Францією, ними та США;
- 2) нова розстановка сил у світі;
- 3) суперечності розвинених країн із колоніями;
- 4) загострення національних відносин у Європі;
- 5) не було вирішено «російське питання»;
- 6) виникли протиріччя між Польщею та Європейськими країнами, через її прагнення відновити кордони у межах XVIII ст.;
- 7) не було враховано, що договір підписувався вже не з кайзерівською Німеччиною, а з Веймарською республікою;
- 8) нехтувались економічні наслідки договорів, які передбачали непомірні репараційні платежі і штучне припинення віками створених світових зв'язків.

Значення Версальсько – Вашингтонської системи:

- закладено фундамент післявоєнних міжнародних відносин;
- розрядка післявоєнного напруження;
- оновлено принципи міжнародних відносин;
- Створення Ліги Націй;
- Визнано незалежність та суверенітет низки європейських держав.

Версальсько – Вашингтонська система значною мірою наблизила розв'язування Другої світової війни, оскільки була позбавлена економічного фундаменту. Економічні наслідки повоєнних угод зруйнували стару систему господарських зв'язків, розпочалась боротьба за нові джерела сировини та ринки збуту. **Нова система створювала обстановку нестабільності та напруженості.**